

Nr 202.

Av herr **Holmgren**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ordinarie lärarbefattningar i medicinsk radiologi vid universiteten i Uppsala och Lund samt Karolinska institutet.

I propositionen nr 88 har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att inrätta ordinarie lärarbefattningar i medicinsk radiologi med laborators löneförmåner vid universiteten i Uppsala och Lund i stället för de nuvarande på tre år tillsatta arvodestjänsterna samt att förvandla den nuvarande personliga professuren i samma ämne vid Karolinska institutet till en ordinarie professur.

Jag finner Kungl. Maj:ts förslag beträffande Uppsala och Lund, vilket närmast grundar sig på Lundafakultetens yttrande i frågan, i och för sig vara ett väl avvägt förslag. Jag måste dock liksom i min motion nr 55 till innevarande års riksdag framhålla, att de medel, som krävas av riksdagen för förslaget genomförande, icke avse att möjliggöra någon ny undervisning eller att utöka eller förbättra den, som redan finnes, utan endast att förbättra löneförmånerna för de lärare, som sedan länge finnas. Då dessa lärare äro ekonomiskt välsituerade, är saken, som för första gången förekom i 1926 års petita från universiteten och Karolinska institutet, icke så brådskande, att för densamma enligt min mening borde ha fått stå tillbaka sådana långt mer brådskande krav, som avse verkliga förbättringar av undervisningen, såsom exempelvis det av Karolinska institutet redan två gånger framförda önskemålet om medel till förbättring av undervisningen i medicin, vilket jag i min nyss nämnda motion upptagit.

Frånsett denna anmärkning finner jag emellertid som sagt förslaget beträffande Uppsala och Lund gott. Däremot kan jag icke finna lika goda grunder för förslaget, att den personliga professuren vid Karolinska institutet nu omformas till en ordinarie professur. Professor Gösta Forssell, som är den personliga professurens innehavare, åtnjuter i denna egenskap samma lön och samma tryggade ställning som en ordinarie professor. Att nu besluta att inrätta en ordinarie professur, fast därmed ingenting vinnes för undervisning eller forskning utöver vad institutet redan har genom den personliga professuren, betyder endast, att riksdagen avhänder sig möjligheten att vid Forssell's avgång pröva frågan, om en ordinarie professur bör inrättas. Forssell har 14 år kvar till pensionsåldern. Det är möjligt, att man vid den tiden ser frågan på ett annat sätt än nu. I varje fall medför

det ingen fördel att avgöra saken förr än den behöver avgöras. Något skäl varför omformningen skulle behöva ske nu har icke heller anförts av departementschefen till stöd för Kungl. Maj:ts förslag. Det enda skäl, som skulle kunna anföras för att nu träffa avgörandet, vore att det självklart icke skulle kunna komma ifråga, att vid Forssells avgång ordna lärarbefattningen på annat sätt än i form av en ordinarie professur, och att man därför lika gärna kan göra omändringen nu som då. Jag kan emellertid icke finna, att den frågan är klarlagd genom föreliggande utredning. Departementschefen anför i detta avseende endast, att han anser, att innehavaren av professorsstolen vid Karolinska institutet bör ha att ej endast tillgodose den medicinska undervisningens intressen, utan att i lika hög grad uppbära den vetenskapliga forskningen på sitt område, under det att vid universiteten huvudvikten för närvarande bör läggas på utbildning och undervisning, vadan det är tillfyllest med en lärare i laborators lönegrad vid universiteten. Att döma av detta uttalande anser departementschefen, att det är forskningsuppgiften, som kräver, att en professur inrättas, under det att undervisningsuppgiften icke motiverar mer än en laboratorbefattning. Jag finner ingenting att anmärka emot uppfattningen, att forskningens intresse kan motivera upprättandet av en professur, där icke blotta undervisningsintresset gör det. Men jag tror dels, att det finnes lika stor anledning till att bedriva forskning vid röntgeninstitutet vid Akademiska sjukhuset i Uppsala och vid Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar i Lund som vid Serafimerlasarettets röntgeninstitut, dels tror jag också, att de föreslagna lärarbefattningarna i Uppsala och Lund lämna lika goda tillfällen till forskning som en professur. Departementschefen säger själv följande (propositionen s. 19, sista punkten): »Innehavarna av dessa tjänster böra vidare i förhållande till undervisningen och sjukvården intaga en ställning motsvarande den, som tillkommer de medicine professorerna, d. v. s. såsom lärare svara för undervisningen och utbildningen i medicinsk radiologi och samtidigt tjänstgöra som föreståndare för röntgenavdelningarna och de radiologiska avdelningarna å respektive kliniska sjukhus.» Det enda, som skulle skilja dem från professorer, är sålunda lönen och professorstiteln med ty åtföljande säte och stämman i fakulteterna, men ingalunda resurserna för vetenskaplig forskning. Vad lönen angår, är den satt till 9,000 kronor, under det att professorerna ha 12,000. Då det här gäller för det nya praktiska sjukvårdsarbetet oundgängligt nödvändiga befattningar torde till lärarlönen kunna läggas hela eller en del av den lön, som för närvarande utgår till dem på resp. sjukhus' stat, nämligen 3,500 kr. i Uppsala och lika mycket i Lund. De skulle i så fall komma upp till t. o. m. högre lönesumma än professorerna. Men även om icke ett dylikt tillägg till laboratorlönen kan påräknas, är deras ekonomiska ställning ändock god på grund av de extra inkomster på konsultativ läkarverksamhet, som de med säkerhet kunna påräkna. Även om deras lön skulle understiga professorslönen med 3,000 kronor spelar detta

sålunda icke så stor roll, att därigenom skulle äventyras möjligheten att till dessa befattningar få de förnämsta av landets radiologer.

Det synes mig härav ganska tydligt, att det icke för tillgodoseendet av det vetenskapliga intresset är nödvändigt, att en ordinarie professur inrättas vid Karolinska institutet, utan att det mycket väl kan ifrågasättas, om icke en organisation i likhet med den för Uppsala och Lund föreslagna skulle kunna visa sig lämplig även för Stockholm, när den tid kommer, att innehavaren av den personliga professuren vid Karolinska institutet avgår. De skäl, som av departementschefen anförts för inrättande av en ordinarie professur vid Karolinska institutet, kan jag sålunda icke finna övertygande.

Att framställning om inrättande av en personlig professur i medicinsk radiologi på sin tid kom från Karolinska institutets lärarkollegium berodde uteslutande eller så gott som uteslutande på de stora förhoppningar, som vid institutet fästs vid Gösta Forssells personlighet och vetenskapliga framtidsmöjligheter, förhoppningar, som han sedan på ett vackert sätt infriat. Däremot torde överbäganden om behovet för institutet av en professur i medicinsk radiologi ha spelat ringa roll. Därav att en personlig professur i ämnet inrättats följer sålunda alldeles icke, att behovet av en ordinarie professur är ådagalagt.

Att verkligen tvekan kan råda om behovet och önskvärdheten av att för den medicinska radiologiens räkning inrätta en ordinarie professur, därom vittnar tydligt nog Lundafakultetens uttalande i denna fråga. Det torde vara rätt sällan som en universitetsfakultet avböjer ett förslag om inrättande av en professur, när detta förslag har så många och så kraftiga tillskyndare som i detta fall. För den som uppmärksamt läser fakultetens utlåtande är det påtagligt, att skälen till fakultetens hållning äro av principiell natur och lika väl tillämpliga på Karolinska institutet som på universiteten.

Av radiologförbundets framställning får man intrycket, att den medicinska radiologien skulle i alla avseenden fylla de krav, som hittills ställts på ett ämne för att inrättande av en ordinarie professur skulle anses påfordrat. Så är emellertid icke förhållandet. Lundafakulteten uttalar i sin skrivelse, att det synes fakulteten ostridigt, att radiologien praktiskt sett är en undersökningsmetod och behandlingsmetod, om också en sådan av synnerligen stor betydelse. Detta uttalande torde vara riktigt, och det måste då framhållas, att man naturligtvis måste känna tvekan angående lämpligheten av att upprätta en ordinarie professur för ett ämne, som kan karakteriseras som en undersöknings- och behandlingsmetod, alldenstund samtliga övriga professorer vid universiteten ha ett efter andra principer avgränsat ämnesområde.

Vidare vill jag framhålla, att radiologien icke är det enda obligatoriska läroämnet vid Karolinska institutet och vid universitetens medicinska fakulteter, som saknar ordinarie professur. Jag vill särskilt påminna om bakteriologien. Ingen av våra tre medicinska fakulteter har någon professur i bak-

teriologi. Detta ämne var obligatoriskt undervisningsämne för studenterna långt förr än radiologien, som först för ett par år sedan blev detta. Det har vidare för studenternas praktiska utbildning en mycket större betydelse än radiologien. Det är slutligen som vetenskap av en ofantligt mycket större betydelse än radiologien (nämligen den medicinska radiologien, icke att förväxla med den vetenskapligt utomordentligt betydelsefulla radiologiska forskning, som beskrives inom fysiken).

Anledningen till att de akademiska myndigheterna nu begära professorer i radiologi ligger givetvis i den målmedvetna aktionen från radiologernas fackförening, ledd av Forssell och stödd av hans stora inflytande i de akademiska kretsarna. Om denna strävan är i och för sig ingenting annat än gott att säga, då den avser att på kraftigaste sätt befordra radiologiens utveckling. Man bör emellertid se till, att icke andra vetenskapsgrenar, som sakna självständiga företrädare i fakulteter och lärarkollegium och som icke stödas av kraftiga läkarsammanslutningar, därigenom till förfång för det hela komma i efterhand.

Då möjligheterna att av riksdagen erhålla medel till upprättande av professorer icke torde vara obegränsade, är det nödvändigt att låta det viktigare ha företräde framför det mindre viktiga. Jag måste sålunda anse, att även om man ej hyser tvekan om nyttan av inrättande av professorer i radiologi i allmänhet och av en professor i radiologi vid Karolinska institutet i synnerhet, denna fråga dock icke bör upptas vid våra medicinska högskolor förrän efter det frågan om professor i bakteriologi fått sin lösning.

I samband med de nu avhandlade spörsmålen vill jag slutligen i förbigående påpeka, att i samma mån som allt fler professorer i förundervisningen mindre centrala specialämnena inrättas, i samma mån framträda även olägenheter av att samtliga professorer ha säte och stämma i fakultet resp. lärarkollegium. De mindre viktiga och speciella intressena få nämligen härigenom en alltjämt starkare representation i dessa beslutande församlingar till förfång för de stora och centrala undervisningsintressena och sålunda till förfång för en lycklig utveckling av det medicinska undervisningsväsendet. En omorganisation i detta avseende är åtminstone vad beträffar Karolinska institutet, som har den största professorskåren, snarligen nödvändig.

Jag har i det föregående framhållit, att intet praktiskt behov gör det nödvändigt, att riksdagen nu beslutar inrättandet av en ordinarie professor i medicinsk radiologi vid Karolinska institutet. Därmed kan utan olägenhet anstå, tills innehavaren av den nuvarande personliga professuren avgår. Riksdagen har så mycket mera skäl att dröja med inrättandet av nämnda professor, som av Lundafakultetens uttalande framgår, att tvekan kan råda om huruvida inrättandet av professorer över huvud taget är det lämpligaste sättet att ordna lärartjänsterna i medicinsk radiologi. Jag har vidare framhållit, att även om man anser en ordinarie professor i medicinsk radiologi vid

Karolinska institutet önskvärd, det dock icke är lämpligt att den inrättas nu, emedan detta kan förminska möjligheterna att inom den närmaste tiden få till stånd en professur i bakteriologi vid Karolinska institutet, vilket är viktigare både för undervisning och forskning.

På grund av vad sålunda anförts får jag vördsamt hemställa,

att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts i propositionen framställda förslag i vad detta avser förvandlingen av den personliga professuren i medicinsk radiologi vid Karolinska institutet till en ordinarie professur i samma ämne.

Stockholm den 20 februari 1927.

Israel F:son Holmgren.
